រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

លក្ខណៈប្រលោមនិយមនិងតថនិយម
តាមរយៈអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរដើមសតវត្សរ៍ទី២០

Characteristics of Romanticism and Realism in Khmer Literature in the Early 20th Century

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
បណ្ណាល័យ
លេខ............
រាជបណ្ឌិតសភាកម្ពុជា

ភាង គុងហ៊ី

និក្ខេបបទបណ្ឌិតអក្សរសាស្ត្រ

ឯកទេស ៖ អក្សរសិល្ប៍

សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ៖ បណ្ឌិតសភាចារ្យ ស៊ុំ ឈុំប៊ុន
បណ្ឌិតសភាចារ្យ សោម សុមុនី

២០១១

មាតិកា

ទំព័រ

ឧទ្ទិសស្នាដៃ..v

សេចក្ដីថ្លែងអំណរគុណ..vi

អំណះអំណាង..viii

មូលន័យសង្ខេប (ភាសាខ្មែរ)..ix

មូលន័យសង្ខេប (ភាសាអង់គ្លេស)..xi

សង្ខេបនិក្ខេបបទ (ភាសាខ្មែរ)..xiii

សង្ខេបនិក្ខេបបទ (ភាសាអង់គ្លេស)..xx

អារម្ភកថា xxvii

សេចក្ដីផ្ដើម

១. លំនាំបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ..១

២. ចំណោទបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ..២

៣. គោលបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ..៥

៤. វិធីសាស្ត្រនៃការស្រាវជ្រាវ..៦

៥. រចនាសម្ព័ន្ធនៃការស្រាវជ្រាវ..៨

ជំពូកទី១- បញ្ញត្តិទូទៅស្ដីពីប្រលោមនិយម និងតថនិយម ក្នុងអក្សរសិល្ប៍បស្ចិមប្រទេស

១- ប្រលោមនិយម (Romanticism) ក្នុងអក្សរសិល្ប៍បស្ចិមប្រទេស..១៣

១.១- ដើមកំណើតនៃប្រលោមនិយមនៅបស្ចិមប្រទេស..១៣

១.១.១- និយមន័យអំពីប្រលោមនិយម..១៣

១.១.២- ដំណើរការនៃប្រលោមនិយម..១៩

១.២- ប្រលោមនិយមក្នុងអក្សរសិល្ប៍បស្ចិមប្រទេស..២៧

១.២.១- សង្គមបរិយាកាសនៃការកកើតចរន្តប្រលោមនិយម..២៧

១.២.២- គោលគំនិតសំខាន់ៗ និងលក្ខណៈពិសេសនៃប្រលោមនិយម..៣៤

២- តថនិយម (Realism) ក្នុងអក្សរសិល្ប៍បស្ចិមប្រទេស..៥០

២.១- ដើមកំណើតនៃតថនិយមនៅបស្ចិមប្រទេស..៥១

២.១.១- និយមន័យអំពីតថនិយម..៥១

២.១.២- ដំណើរការនៃតថនិយម..៥៥

២.២- តថនិយមក្នុងអក្សរសិល្ប៍បស្ចិមប្រទេស..៦២

២.២.១- សង្គមបរិយាកាសនៃការកកើតចរន្តតថនិយម.......................................៦២
២.២.២- គោលគំនិតសំខាន់ៗ និងលក្ខណៈពិសេសនៃតថនិយម.................................៦៤

ជំពូកទី២- លក្ខណៈប្រលោមនិយម និងតថនិយមក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ

១- គោលគំនិតសំខាន់ៗក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ...៧៩
១.១- អក្សរសិល្ប៍បែបព្រាហ្មណ៍និយម...៧៩
១.១.១- និយមន័យអំពីអក្សរសិល្ប៍បែបព្រាហ្មណ៍និយម.......................................៧៩
១.១.២- លក្ខណៈសំខាន់ៗនៃអក្សរសិល្ប៍បែបព្រាហ្មណ៍និយម....................................៨២
១.២- អក្សរសិល្ប៍បែបពុទ្ធនិយម...៨៣
១.២.១- និយមន័យអំពីអក្សរសិល្ប៍បែបពុទ្ធនិយម.......................................៨៣
១.២.២- លក្ខណៈសំខាន់ៗនៃអក្សរសិល្ប៍បែបពុទ្ធនិយម.......................................៨៤
១.៣- អក្សរសិល្ប៍បែបខេមរនិយម...៨៦
១.៣.១- និយមន័យអំពីអក្សរសិល្ប៍បែបខេមរនិយម.......................................៨៦
១.៣.២- លក្ខណៈសំខាន់ៗនៃអក្សរសិល្ប៍បែបខេមរនិយម.......................................៨៨
២- លក្ខណៈប្រលោមនិយមក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ...៨៩
២.១- ដើមកំណើតនៃលក្ខណៈប្រលោមនិយមនៅប្រទេសកម្ពុជា.......................................៩០
២.១.១- និយមន័យអំពីប្រលោមនិយម...៩០
២.១.២- សង្គមបរិយាកាសនៃការកកើតលក្ខណៈបែបប្រលោមនិយម.......................................៩៧
ក. បុព្វហេតុនៃការកកើតលក្ខណៈបែបប្រលោមនិយមនៅសម័យកណ្ដាល.......................................៩៧
ខ. បុព្វហេតុនៃការកកើតលក្ខណៈបែបប្រលោមនិយមនៅសម័យទំនើប.......................................១០២
២.២- លក្ខណៈពិសេសនៃស្នាដៃបែបប្រលោមនិយមក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ.......................................១០៧
២.២.១- លក្ខណៈពិសេសនៃស្នាដៃបែបប្រលោមនិយមក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ
នៅសម័យកណ្ដាល...១០៧
២.២.២- លក្ខណៈពិសេសនៃស្នាដៃបែបប្រលោមនិយមក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ
នៅសម័យទំនើប...១៣២
៣- លក្ខណៈតថនិយមក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ...១៤៣
៣.១- ដើមកំណើតនៃលក្ខណៈតថនិយមនៅប្រទេសកម្ពុជា.......................................១៤៤
៣.១.១- និយមន័យអំពីតថនិយម...១៤៤
៣.១.២- សង្គមបរិយាកាសនៃការកកើតលក្ខណៈបែបតថនិយម.......................................១៤៩
ក. បុព្វហេតុនៃការកកើតលក្ខណៈបែបតថនិយមនៅសម័យកណ្ដាល.......................................១៤៩
ខ. បុព្វហេតុនៃការកកើតលក្ខណៈបែបតថនិយមនៅសម័យទំនើប.......................................១៥១
៣.២- លក្ខណៈពិសេសនៃស្នាដៃបែបតថនិយមក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ.......................................១៥៥

៣.២.១- លក្ខណៈពិសេសនៃស្នាដៃបែបគតិនិយមក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរនៅសម័យកណ្ដាល...១៥៥
៣.២.២- លក្ខណៈពិសេសនៃស្នាដៃបែបគតិនិយមក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរនៅសម័យទំនើប........១៦០

ជំពូកទី៣- វិភាគស្នាដៃប្រលោមនិយម និងគតិនិយមដើមសតវត្សទី២០

១- ស្ថានភាពទូទៅនៃអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរដើមសតវត្សទី២០..១៧៦
១.១- ស្ថានភាពសង្គមទូទៅដើមសតវត្សទី២០..១៧៦
១.១.១- ព្រឹត្តិការណ៍សង្គមសំខាន់ៗ..១៧៦
ក. ព្រឹត្តិការណ៍ក្នុងរាជ្យព្រះបាទ នរោត្តម...១៧៦
ខ. ព្រឹត្តិការណ៍ក្នុងរាជ្យព្រះបាទ ស៊ីសុវត្ថិ...១៧៨
គ. ព្រឹត្តិការណ៍ក្នុងរាជ្យព្រះបាទ ស៊ីសុវត្ថិ មុនីវង្ស...១៧៩
ឃ. ព្រឹត្តិការណ៍ក្នុងរាជ្យព្រះបាទ នរោត្តម សីហនុ...១៨០
១.២- សង្គមបរិយាកាសនៃអក្សរសិល្ប៍ដើមសតវត្សទី២០..១៨២
១.២.១- ការសិក្សាអប់រំ..១៨២
ក. ការសិក្សាអប់រំតាមបែបប្រពៃណី...១៨៤
ខ. សាលារៀនបែបទំនើបនៅវត្ត (សាលាវត្តបែបថ្មី)..១៨៦
គ. ការសិក្សានៅសាលាទំនើប...១៨៨
១.២.២- ការបោះពុម្ពផ្សាយនៅកម្ពុជា..១៩១
ក. ប្រវត្តិនៃការបោះពុម្ពផ្សាយសៀវភៅ...១៩១
ខ. ការបោះពុម្ពផ្សាយផ្នែកសារព័ត៌មាន ព្រឹត្តិប័ត្រ និងទស្សនាវដ្ដី..១៩៤
គ. គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយ...១៩៥
១.២.៣- និន្នាការអ្នកនិពន្ធ...១៩៧
ក. ទិដ្ឋភាពអ្នកនិពន្ធនៅក្នុងដំណាក់កាលទី១ (ពីឆ្នាំ១៩០០ ដល់ឆ្នាំ១៩៣៧)..............................១៩៧
ខ. ទិដ្ឋភាពអ្នកនិពន្ធនៅក្នុងដំណាក់កាលទី២ (ពីឆ្នាំ១៩៣៨ ដល់ឆ្នាំ១៩៥៣)..............................២០០
២-សិក្សារឿងបែបប្រលោមនិយម និងគតិនិយមតាមរយៈអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ
ដើមសតវត្សទី២០...២០៤
២.១- សិក្សាស្នាដៃរឿង "ទុំទាវ"..២០៤
២.១.១- អ្នកនិពន្ធ ភិក្ខុសោម..២០៦
២.១.២- សង្ខេបរឿងទុំទាវ...២០៧
២.១.៣- ការវាយតម្លៃស្នាដៃ និងជំហរនិន្នាការរបស់អ្នកនិពន្ធលើរឿង "ទុំទាវ"...................២១១
២.២- សិក្សាស្នាដៃ "ច្បាប់ល្បើកថ្មី"..២២៩
២.២.១- អ្នកនិពន្ធ ក្រម ង៉ុយ..២៣០
២.២.២- ការវាយតម្លៃស្នាដៃ និងជំហរនិន្នាការរបស់កវីលើ "ច្បាប់ល្បើកថ្មី"......................២៣៣

២.៣- សិក្សាស្នាដៃរឿង "កុលាបប៉ៃលិន"..២៤៩
២.៣.១- អ្នកនិពន្ធ ញ៉ុក ថែម..២៥០
២.៣.២- សង្ខេបរឿងកុលាបប៉ៃលិន...២៥២
២.៣.៣- ការវាយតម្លៃស្នាដៃ និងជំហរនិន្នាការរបស់អ្នកនិពន្ធលើរឿង "កុលាបប៉ៃលិន" ២៥៥
២.៤- សិក្សាស្នាដៃរឿង "ផ្កាស្រពោន"..២៦៧
២.៤.១- អ្នកនិពន្ធ នូ ហាច..២៦៧
២.៤.២- សង្ខេបរឿងផ្កាស្រពោន..២៧០
២.៤.៣- ការវាយតម្លៃស្នាដៃ និងជំហរនិន្នាការរបស់អ្នកនិពន្ធលើរឿង "ផ្កាស្រពោន".........២៧៣

សន្និដ្ឋាន

សន្និដ្ឋាន..២៩៨
គន្ថនិទ្ទេស
ឧបសម្ព័ន្ធ

មូលន័យសង្ខេប

អក្សរសិល្ប៍សំណេរខ្មែរ បានវិវត្តលក្ខណៈរបស់ខ្លួនទៅតាមដំណាក់កាលនីមួយៗនៃបត់ប្រវត្តិ-សាស្ត្រ ជំនឿសាសនា បង្កើតបានជាភាពសម្បូរបែបមួយ។ នៅដើមសតវត្សទី២០ អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបានឈានជើងចូលដល់ដំណាក់កាលសម័យទំនើប ដោយសារឥទ្ធិពលអក្សរសិល្ប៍បស្ចិមប្រទេស ស្តែងឱ្យឃើញនូវលក្ខណៈផ្សេងៗពីគ្នាក្នុងវិធីសាស្ត្រតែងនិពន្ធ។

ស្របពេលដែលនៅបស្ចិមប្រទេស ជាពិសេសប្រទេសបារាំង កំពុងកកើតនូវចរន្តអក្សរសិល្ប៍ប្រឆាំងគ្នា ផ្លាស់ប្តូរគ្នាជាបន្តបន្ទាប់ ដោយសារបត់ផ្នត់គំនិត និងបដិវត្តន៍សង្គម មានចរន្តសម័យពន្លឺ ចរន្តតន្តិនិយម ចរន្តប្រលោមនិយម ចរន្តតថនិយម ជាដើម។ ប្រទេសកម្ពុជា នាដើមសតវត្សទី២០ ដែលបានស្ថិតនៅក្រោមអាណាព្យាបាលបារាំងពីឆ្នាំ១៨៦៣ ដល់ឆ្នាំ១៩៥៣ ក៏បានទទួលឥទ្ធិពលពីចរន្តអក្សរសិល្ប៍ទាំងពីរខាងលើផងដែរ តាមរយៈកម្មវិធីសិក្សាទំនើប ដែលរដ្ឋការអាណាព្យាបាលបារាំងបានរៀបចំឱ្យកូនខ្មែររៀនសូត្រ។ នាទសវត្សរ៍ទី៤-៥ បណ្តាអ្នកសិក្សានៅសាលាមធ្យមសិក្សាទំនើប និងអ្នកចេះដឹងភាសាថៃមួយចំនួន មានទេពកោសល្យខាងតែងនិពន្ធ ដែលបានអានរឿងប្រលោមលោកបស្ចិមប្រទេស ជាភាសាបារាំង ឬភាសាថៃ បាននិម្មិតឡើងនូវស្នាដៃប្រលោមលោកទំនើបខ្មែរដំបូងៗជាមួយផ្នត់គំនិតសម័យទំនើបនេះ។ ក្នុងចំណោមស្នាដៃអក្សរសិល្ប៍ទាំងនោះ គេសង្កេតឃើញថា ស្នាដៃនីមួយៗបានបង្កប់នូវលក្ខណៈប្រលោមនិយម ឬលក្ខណៈតថនិយមទៅតាមនិន្នាការ និងឧត្តមគតិអ្នកនិពន្ធរៀងៗខ្លួន។

លក្ខណៈប្រលោមនិយម និងលក្ខណៈតថនិយមនៅកម្ពុជា ស្ថិតក្នុងស្ថានភាពមិនដូចគ្នាទៅនឹងចរន្តប្រលោមនិយម និងចរន្តតថនិយមនៅបស្ចិមប្រទេសឡើយ ដោយសារលក្ខណៈប្រលោមនិយម និងលក្ខណៈតថនិយមនៅកម្ពុជា កើតឡើងពុំមែនដើម្បីប្រឆាំងគ្នាដូចនៅបស្ចិមប្រទេសទេ គឺគ្រាន់តែជាការគ្រាប់តាមចរន្តបស្ចិមប្រទេសក្នុងវិធីសាស្ត្រតែងនិពន្ធតែប៉ុណ្ណោះ។ មូលហេតុនេះហើយទើប គេអាចមើលឃើញលក្ខណៈប្រលោមនិយម និងលក្ខណៈតថនិយមអាចមានវត្តមានជាមួយគ្នានៅក្នុងសម័យ-កាលដូចគ្នា ដោយគ្រាន់តែមានអ្នកនិពន្ធផ្សេងគ្នា ឬអ្នកនិពន្ធតែមួយ ប៉ុន្តែនៅក្នុងរឿងផ្សេងគ្នា។

ដោយសារនៅកម្ពុជា គ្មានចរន្តប្រលោមនិយម ឬចរន្តតថនិយមពិតប្រាកដ ដូចនេះទើបគ្មានខ្មែរ គ្មានទ្រឹស្តីឯកភាពជាក់លាក់សម្រាប់សម្គាល់ចរន្តទាំងពីរនេះបាន នៅក្នុងទ្រឹស្តីអក្សរសិល្ប៍ខ្លួន។ ដើម្បីសិក្សាពីលក្ខណៈប្រលោមនិយម ឬលក្ខណៈតថនិយមនៅក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ គេតោងធ្វើការសិក្សាដោយការប្រើប្រាស់ទ្រឹស្តីបស្ចិមប្រទេសមកអនុវត្ត ជាការវិភាគនៅក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ នាដើមសតវត្សទី២០ ក្នុងសម័យអាណាព្យាបាលបារាំង ដើម្បីត្រួសត្រាយផ្លូវសម្រាប់អ្នកជំនាន់ក្រោយសម្រាប់ធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវបន្ត ព្រោះបន្ទាប់ពីបានកំណត់បានច្បាស់លាស់ពីទ្រឹស្តីប្រលោមនិយម និងតថនិយមរបស់បស្ចិមប្រទេស និងឥទ្ធិពលរបស់វា ព្រមទាំងលក្ខណៈពិសេសរបស់ខ្មែរ វានឹងក្លាយជាការរានឆ្ការសម្រាប់បើកផ្លូវដល់អ្នកជំនាន់ក្រោយ ព្រោះថាកាលណាគេយល់ច្បាស់ពីទ្រឹស្តីដើម និងពីលក្ខណៈរបស់

វាក្នុងបរិបទកម្ពុជានោះ គេអាចនឹងរកឃើញការស្រាវជ្រាវ និងសម្លឹងទៅលើស្នាដៃដទៃជាច្រើនទៀតដើម្បីធ្វើការសិក្សា។

ភាពចាំបាច់ខាងលើ បានជំរុញឱ្យប្រធានបទស្ដីពី *"លក្ខណៈប្រលោមនិយម និងគតិនិយមតាមរយៈអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរដើមសតវត្សទី២០"* ក្លាយជាប្រធានបទស្រាវជ្រាវសម្រាប់ថ្នាក់បណ្ឌិតនៃរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា។

Abstract

The written form of Khmer literature has developed its characteristics through each period of the Cambodian history and the evolvement of religions in Cambodia and finally has reached the abundance. In the early twentieth century, the Khmer literature stepped into the modern peroid because of the influence of the western literature, which shows differences in writing.

In the mean time the western literaure, especially the French literature, was developing such opposing, changing literary movements as modernism classicism, romanicism and realism because of the turning point of ideas and social revolution, Cambodian literature of the early twentieth century, in the French colonial period from 1963-1953, was influenced by the last two literay movements through the modern education introduced by the French government to the Khmer. In the 1940s and 1950s, students of modern secondary school and those who were literates of Thai, after reading novels in French and Thai, started writing early modern Khmer novels adopting such foreign modern ideas. Among those works, some were of romanticism, while other were of realism according to the writers' choices.

Romanticism and Realism in Cambodia are not the same as those of the western works because the romanticism and realism in Cambodia are not developed to go against each other. In other words, they are adopted just in the writing methodology. Romanticism and realism are therefore found in the sam time in different works by different or the same writers.

Because there is no exact existence of romanticism and realism in the Cambodian literature, they do not develop any clear theory to identify the two movements in the Cambodian literature. However, in order to study the two movements in the Cambodian literature, it is important that the study on the early twentieth century works, in the French colonial period, is based on the western theory and therefore the result will be useful for further study because

when the characteristics of romanticism and realism in the Cambodian literature and the western literature and its indluence on the Cambodian literature are defined, the further study on other works would have this result as a benefit.

The above-mentioned importance has encouraged the study on '*Characteristics of Romanticism and Realism in Khmer Literature in the Early 20th Century*' to be carried out as a doctoral dissertation at the Royal Academy of Cambodia.